

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

De Boskrant

mei - juni 1992

2-maandelijks tijdschrift - 22ste jaargang nr. 3

ISSN 0773 137 X

Afgiftekantoor: 9090 Melle 1

mei - juni 1992

issn 0773 137x

2-maandelijks tijdschrift
22ste jaargang

nr. 3

REDAKTIERAAD

Beeckman, H.
De Schuyter, J.
Dua, V.
Lust, N.
Meuleman, B.
Muys, B.
Roekaerts, M.
Roskams, P.
Van Boghout, E.
Vanden Bil, V.
Vanhaeren, R.
Van Miegroet, M.
Van Slycken, J.
Vitse, T.

EINDREDAKTIE

Roskams, P.

**VERANTWOORDELIJKE
UITGEVER**

Lust, N.

Artikels en berichten

Artikels en berichten kunnen steeds
gezonden worden naar het adres
van de V.B.V. Zij zullen voor
publikatie aan de redaktieraad
voorgelegd worden.
Gedeeltelijke of gehele overname is
ten alle tijde toegelaten mits
bronvermelding.

BIJDRAGE

jaarabonnement 450,-
studenten 200,-
te storten op P.C.R. 000-1027867-55

REDAKTIONEEL

Bostekort noodzaakt houtimport

Geen Ostracisme, maar ...

Er is geen zuiver water meer
in Vlaanderen**UIT DE VERENIGING**

Verslag Raad van Bestuur

Verslag Algemene Vergadering

In Memoriam

V.B.V. studiereis Duitsland

Lezersbrief / T-shirt V.B.V.

BUITENLANDBossen en bosbouw
in Centraal Frankrijk

Drugbestrijding in Colombia

INFO

EG-ekolabel

Cursus Bosbouwbekwaamheid

Foto voorpagina : P. Roskams

VEEL GEBLAAT, MAAR WEINIG WOL

Op 3 juni jl. is in de Braziliaanse hoofdstad Rio de Janeiro de VN-konferentie over Milieu en Ontwikkeling (UNCED) van start gegaan. Hieraan gingen meer dan twee jaar durende onderhandelingen tussen de industrie- en ontwikkelingslanden vooraf.

Waarover gaat het eigenlijk ? Als vervolg op de eerste Wereld-Milieutop van Stockholm in 1972, was het de bedoeling om eindelijk tot bindende afspraken te komen om verdere milieuverloeding tegen te gaan. Deze afspraken worden vervat in verschillende konventies, waarvan deze over het klimaat (bestrijding van het broeikas effect), de biologische diversiteit (behoud van de verscheidenheid aan ecosystemen, planten en dieren) en deze over de bescherming van de bossen, de belangrijkste zijn.

Een sleutelbegrip in de discussies is 'duurzame ontwikkeling'. In een vorig VN-rapport, het Brundtland-rapport uit 1987, wordt gesteld dat de "aanpak van milieuproblemen nutteloos is als ze niet in het bredere perspectief van armoede-bestrijding en ongelijke verdeling worden geplaatst". Met andere woorden : milieuzorg en duurzame ontwikkeling zijn begrippen die niet van elkaar kunnen gescheiden worden.

De belangrijkste uitgangspunten voor deze duurzame ontwikkeling moeten in de 'Verklaring van Rio' komen te staan. In de 'Agenda 21', worden prioriteiten, doelstellingen en de daaraan gekoppelde activiteiten, verwachte kosten en verantwoordelijkheden vastgelegd over thema's als landgebruik, geboortebeperving, chemisch afval, bossen enz.

Tenslotte moeten afspraken gemaakt worden over de financiën om dit allemaal mogelijk te maken.

De verwachtingen in deze Konferentie waren aanvankelijk hooggespannen. Enkele duizenden hektaren ontboste regenwouden later zijn deze verwachtingen (Rio, de laatste kans!) tot realistischere proporties teruggebracht. In de Klimaat-konventie is de oorspronkelijke eis tot reductie van de CO₂-uitstoot sterk afgezwakt, vooral onder druk van de V.S., die tevens gemeld hebben de Konventie over biodiversiteit niet te zullen ondertekenen, ook de Britse regering twijfelt.

Struikelsteen is waarschijnlijk het principe in de ontwerpkonventie dat er een eerlijke verdeling moet zijn van de voordelen die het behoud van de biodiversiteit oplevert, waardoor bvb. biotechnologiebedrijven zullen moeten betalen voor het genetisch materiaal dat ze importeren, zoals tropische planten. Over de bescherming van de bossen is men niet eens tot een konventie gekomen, verder dan een vage principesverklaring geraakte men niet.

Als Rio werkelijk de 'laatste kans' was, ziet het er niet zo goed uit, veel meer dan een 'eerste stap' zit er blijkbaar niet in.

P. Roskams
Namens de Redaktieraad

BOSTEKORT NOODZAAKT HOUTIMPORT

Reconstructie van de houthandel in Europa

gedurende de 15de tot de 17de Eeuw

Gebruik van exotisch hout in de Moderne Tijden

Uit historische documenten zoals boedel-inventarissen blijkt dat vanaf de 16e eeuw verscheidene exotische houtsoorten hun intrede in Europa doen, voornamelijk in de meubelmakerij. Voor koffers en kabinetten bv. werd cypres- en cederhout gebruikt. Reeds tijdens diezelfde eeuw werd het zogenaamde sakkerdaanhout aangewend. Het is niet steeds duidelijk welke soort hiermee bedoeld werd. Waarschijnlijk was het teak uit India (*Tectona grandis* - *Verbenaceae*) eventueel *Oldfieldia africana* (*Euphorbiaceae*) afkomstig uit West-Afrika.

Uit gelijksoortige archieven blijkt tevens dat tijdens de 17e eeuw het gamma houtsoorten voor meubelconstructie aanzienlijk werd uitgebreid met exotische soorten uit Amerika en India, in onze streken ongetwijfeld door de aanwezigheid van de Spanjaarden enerzijds en de handelsverrichtingen van de Oost-Indische Compagnie anderzijds.

Er heerste wel enige verwarring over soorten en benamingen. Zo bv. werd "braziliëhout" soms gelijk gesteld aan "pernambukhout" (een soort die nu nog steeds gezocht is voor vioolstrijkstokken), soms ging het duidelijk om verschillende soorten.

De vraag naar dergelijke kostbare soorten met warme, kleurrijke tinten en opvallende nervures of streepmotieven, kwam vooral uit de hoek van de gespecialiseerde ambachtslieden, de zogenaamde "ebbe-houtwerkers", die vanaf het einde van de 16e eeuw in onze streken werkzaam waren. Onder de verzamelterm ebbehout (meestal *Diospyros* spp.) worden verschillende benamingen teruggevonden: Mauritius-ebbehout, gevlamd ebbehout, Morinne- of Morisschout, rood en groen ebbehout, ...

Dergelijk luxeschrijnwerk is uiteraard maar één van de vele produkten die van oudsher vervaardigd werden in hout. Het is dus niet mogelijk om vergaande conclusies te koppelen aan het verband tussen de aanwezigheid van exotisch hout in dit schrijnwerk en houttekort in eigen streek als een gevolg van ontbossing. Het is wel een bewijs dat bepaalde tropische houtsoorten reeds vrij vroeg kostbare handels-produkten waren.

Voor de meeste historische houten objecten uit die tijd volstond uiteraard hout dat in West-Europa kon gekapt worden. Vele dingen werden bv. uit inlandse eik vervaardigd. Nauwkeurig onderzoek van de jaarringpatronen op die eiken voorwerpen plaatst echter op zijn minst vraagtekens bij het bijvoeglijk naamwoord "inlands".

Dendrochronologie

Het dendrochronologisch dateren van archeologisch materiaal gebeurt op basis van de groeiringen in het hout. De veronderstelling is dat elke groeiring geassocieerd is met een bepaald jaar. Precieze datering kan aanzienlijk bemoeilijkt worden door aanwezigheid van zogenaamde valse ringen of door afwezigheid van ringen ten gevolge van klimatologische anomalieën of andere oorzaken van stress, zoals ontbladering door insectenvraat. Synchronisatie (crossdating) is een methode om deze moeilijkheden bij het dateren te reduceren. Synchronisatie gebeurt door verschillende jaarringseries van dezelfde boomsoort afkomstig uit dezelfde streek met elkaar te vergelijken en signaaljaren of wijzerjaren te bepalen. De groeiringen gevormd in deze jaren zijn ofwel duidelijk breder ofwel duidelijk smaller dan de meeste andere, al naargelang respectievelijk gunstige klimatologische groeivoorwaarden of stress-

factoren aanwezig waren in dat groeijaar.

Aan de hand van deze signaaljaren kan een karakteristieke chronologie opgesteld worden (Fig. 1). Door het vergelijken van jaar-ringpatronen van een archeologisch of kunsthistorisch voorwerp met bestaande referentiechronologieën kan het voorwerp gedateerd worden en kan tevens de oorsprong van het hout achterhaald worden.

Baltisch hout en Rubens

In het begin van de jaren '80 bestond er een controverse omtrent het dendrochronologisch dateren van eiken panelen beschilderd door Rembrandt, Rubens en tijdgenoten. Veel van deze panelen vertoonden een jaarringpatroon dat niet in overeenstemming kon gebracht worden met bestaande eik-chronologieën uit West-Europa. Onder elkaar kwamen deze chronologieën wel zeer goed overeen en overspanden een periode van 530 jaar. Om deze reden werd het hout dat gebruikt werd door de meesters, ingedeeld in twee categorieën: enerzijds hout afkomstig uit West-Europa, waarover geen twijfel bestond, en anderzijds hout

van onbekende origine.

Men vermoedde aanvankelijk een Nederlandse oorsprong. De veronderstelling van Baillie (1984) dat dit geïmporteerd hout betrof afkomstig uit Polen, werd bewezen door een vrij recent opgestelde lange termijn dendro-chronologie (van het jaar 1000 tot op heden) voor Noord-Polen. Sindsdien is men in staat Poolse eiken te herkennen in verschillende architecturale constructies en kunsthistorische werken in Engeland, België, Nederland, Denemarken en Duitsland. Men is nu ook reeds in staat onderscheid te maken tussen bomen afkomstig van de noordelijke Poolse kuststreek en de bossen uit het oosten van Polen. Constructiehout bestaande uit volledige stammen, behorend tot dit Poolse jaarringtype, werd enkel gevonden in Amsterdam. Dit steunde de idee dat Baltische eik vooral gezaagd geëxporteerd werd onder de vorm van planken. Opmerkelijk is ook dat panelen uit dit Poolse hout niet teruggevonden worden na 1650. Dit heeft waarschijnlijk hoofdzakelijk te maken met de Dertigjarige Oorlog en de tweede Zweeds-Poolse oorlog (1655-1660), die de handelsroutes over de Baltische Zee gedurende die periode afsneden.

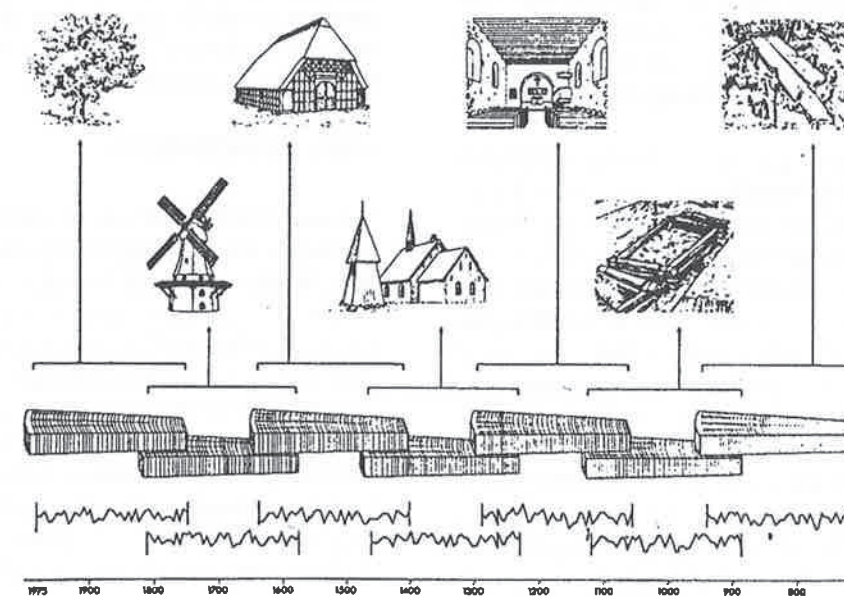

Fig. 1 Opstellen van een dendrochronologie

Gdansk als centrum voor de handel in eikenhout

Deze bevindingen van de dendrochronologie bevestigden historische inzichten betreffende een intensieve houthandel via Gdansk in de 15de tot 17de eeuw. Daardoor kon inderdaad vermoed worden dat aanzienlijke hoeveelheden Baltisch hout teruggevonden konden worden in verschillende kunsthistorische objecten in West- en Zuid-West-Europa. De eerste bevestigingen hiervan leverde het dendrochronologisch dateren van schilderijen. In Middeleeuws Europa veroorzaakte de sterke uitbreiding van landbouw en de stijgende vraag naar hout als constructiemateriaal aanzienlijke ontbossing. Landen waarvan de houtvoorraden uitgeput geraakten werden gedwongen om nieuwe bronnen te vinden. Hout werd dan ook een van de belangrijkste ruilgoederen voor andere produkten. Houthandel kende een expansie in de 15e en 16e eeuw.

Het overgrote deel van het hout op de Europese markt werd gekapt in de Zuid-Baltische regio en Gdansk/Danzig was een belangrijk handels-centrum voor deze export die een hoogtepunt beleefde in de periode 1350 tot 1600 (Fig. 2). Vermaard was de zogenaamde "wainscot", een benaming voor een speciale houtkwaliteit.

In een eerste periode van handel via Gdansk waren de belangrijkste importeurs steden als Hamburg, Lübeck, Kiel, Wismar, Rostock en Stralsund, hoewel Engeland en de Nederlanden ook reeds vrij snel afhankelijk waren van hout afkomstig van Gdansk. De hoeveelheid die getransporteerd werd in die tijd is moeilijk te schatten door een tekort aan documenten en de verschillende gangbare maten.

Tegen het einde van de 15e eeuw diende zich een nieuwe klant aan: het Iberische schiereiland. De uitbreiding van de imperia van Spanje en Portugal over nagenoeg de hele wereld kon niet anders dan met behulp van enorm grote vloten. Vooral eik was een begeerde soort in de scheepsbouw en bij de

constructie van havens. Een zeventiende eeuwse handelsschip met gemiddelde afmetingen verslond zowat 4000 eiken. De ouderdom die dergelijk schip kon bereiken lag niet zo hoog, zowel ten gevolge van oorlogsvoering als door nefaste natuurlijke invloeden zoals insecten, schimmels, wormen, ... Een schip uit Europees hout kon gemiddeld slechts vier reizen naar Afrika ondernemen. Het bouwen van vloten door de Europese machtsblokken Engeland, Portugal, Holland en Spanje, gaf dan ook aanleiding tot een grote vraag naar Baltisch hout, dit gedurende een vrij lange periode. Brugge en later Antwerpen en Amsterdam waren belangrijke doorvoerhavens: de Portugezen kochten er een aanzienlijk deel van hun hout.

Van 1740 tot 1805 was de houthandel van Gdansk naar Engeland, Holland, Frankrijk, Denemarken en Spanje vrij intens, zij het met belangrijke onderbrekingen. Gedurende de 16de eeuw werd hij bv. sterk teruggedrongen door het overmatig kappen van de Poolse bossen, politieke moeilijkheden en een reeks uitputtende oorlogen.

Oorspronkelijk kwam het hout voornamelijk uit de streek rond Gdansk. Later verlegde het centrum van de kappingen zich steeds meer naar het zuiden en het zuid-oosten van het toenmalige koninkrijk Polen en Litouwen.

Aktuele relevantie

Een interessant aspect van het onderzoek van jaarringen ligt in de mogelijkheid informatie in te winnen over het verleden. Door het analyseren van houten voorwerpen van welk is men niet enkel in staat klimatologische omstandigheden tot duizenden jaren terug en de invloed ervan op plantengroei te evalueren, maar ook over de menselijke activiteiten in betrekking met de verwerking van hout.

Uit het onderzoek in dit verband blijkt dat de associatie mens-hout steeds zo sterk geweest is, dat een samenleving zonder het hernieuwbaar materiaal hout niet alleen niet functioneert maar gewoon niet levensvatbaar is. De aard van deze associatie maakt houtimport

Fig. 2 Houthandel via Gdansk in de 15e en 16e eeuw

1. Gdansk
2. Lübeck
3. Amsterdam
4. Antwerpen
5. Brugge
6. Londen

Strasbourg, pp. 53.

Eckstein, D., Wazny, T., Bauch, J. & Klein, P. (1986). New evidence for the dendrochronological dating of Netherlandish paintings. *Nature*, vol 320, 3, pp 465-466.

Fabri, R. (1992). Nota over evolutie in moderne houtgebruik in de Moderne Tijden. Niet gepubliceerd.

Wazny, t. & Eckstein, D. (1987). Der Holzhandel von Gdanzig/Gdansk - Geschichte, Umfang und Reichweite. *Holz als Roh- und Werkstoff*, Springer-Verlag, 45, pp 509-513.

Wazny, T. (1990). Timber Trade and its implications in dendrochronological dating. *Tree Rings and Environment*, International Dendrochronological Symposium, September 1990, University of Lund, Zweden.

Kristien Vander Mijnsbrugge
Hans Beeckman

noodzakelijk in gebieden met bostekort en verheft bosbouw tot een techniek van vitaal belang voor de mens.

Een van de consequenties is ook dat men niet houtimport kan bekampen en tegelijk bosbouw en bosuitbreiding in eigen streek minimaliseren of onmogelijk maken.

Geraadpleegde werken

Baillie, M.G.L. (1984). Some thoughts on art-historical dendrochronology. *Journal of Archaeological Science*, 11, pp 371-393.

Bonde, N. (1990). Dendrochronology and timber trade in northern Europe from the 15th to 17th century. *International Dendrochronological Symposium*, September 1990, University of Lund, Zweden.

Eckstein, D. (1984). Handbooks for Archaeologists, n° 2, Dendrochronological Dating. European Science Foundation,

GEEN OSTRACISME, MAAR OORDEELKUNDIG GEBRUIK

1.

In Nr. 6/1991 van 'Silva Belgica' (tijdschrift van de Kon. Belg. Bosbouwmaatschappij - NVDR) beklagen P. Gathy en J.P. Scohy zich over de discriminatie, waarvan de naaldboomsoorten, meer in het bijzonder de fijnspar, het voorwerp zouden zijn. Zij gebruiken hierbij zelfs hoogst bedenkelijke termen als 'ostracisme' en 'ekologisch racisme'.

Het is evident dat de overdrijvingen van een integraal natuurherstel, dat geen rekening wil houden met historische achtergronden, de complexiteit van de huidige samenleving en de noodzaak van veelzijdige behoefte-bevrediging, in vraag moeten gesteld worden. Daartoe moeten evenwel korrekte argumenten gebruikt worden en is het vereist het probleem van de boomsoortenkeus in een ruimer verband te plaatsen.

Bosbouwkundige stellingen moeten, inderdaad, een stevige wetenschappelijke en feitelijke onderbouw hebben wanneer een ruimer debat omtrent het ware nut van het bos op gang wordt gebracht.

2.

Sinds de latere sub-atlantische periode, vooral na de transgressie van Duinkerken, werd België een natuurlijk loofboomgebied, waarin de naaldboomsoort bijna volledig ontbreekt. Enkel *Juniperus communis* L. en *Taxus baccata* L. zijn, ontegensprekelijk, als achtergebleven autochtone naaldboomsoorten te aanzien. De oppervlakte, die ze nog bezetten, is evenwel sterk gereduceerd en hun bosvormend vermogen gering.

Pijnboom (*Pinus silvestris* L.) en fijnspar (*Picea abies* Karst.) werden teruggedrongen in een natuurlijk verspreidingsgebied buiten, maar toch in de onmiddellijke nabijheid van België. Het werden derhalve gastboomsoorten, die, op passende standplaatsen en mits voldoende voorzorgen, goede resultaten kunnen geven in

ons land. Hetzelfde geldt voor de zilverden (*Abies alba* Mill.) die, na het einde van de laatste ijstijd, niet in staat bleek terug te migreren en de droogtezone tussen Vogezes en Ardennen te overschrijden, waartoe zijn normale begeleider, de beuk, wel in staat was. Boudru (1941. L'aire virtuelle en Belgique du sapin pectiné. Stat. Rech. Groenendaal, A/N° 2) heeft evenwel gezagsvol het bestaan van potentiële verspreidingsgebieden in België, waar passende klimatologische omstandigheden heersen, aangetoond.

3.

Het is begrijpelijk en verantwoord dat vanaf het midden van de 19e eeuw, maar vooral rond de eeuwwisseling, teruggegrepen werd naar de naaldboomsoort om nieuwe bossen tot stand te brengen. De valorisatie van ongebruikte en verlaten gronden, evenals de industriële ontwikkeling werden daardoor ongetwijfeld gediend.

Het is niettemin onjuist te stellen dat de uitbreiding van het naaldboomareaal enkel gebeurde door bebossing van zogenaamde 'woeste gronden', waarvan sommige, indien ze ongemoeid waren gelaten, nu als waardevol natuurgebied zouden worden beschouwd. Ook werden meer dan 100.000 ha loofboomgebied gekapt om de aldus vrijgemaakte gronden met pijn of fijnspar te bezetten.

De grootscheepse aflossing van de loofboomsoort door de naaldboomsoort blijft te betreuren, zowel uit bosbouwkundig oogpunt als omwille van de verreikende ekologischer gevolgen. Zij heeft de kans doen afnemen een strategie op de langere termijn te bedenken, gebaseerd op bosbestendigheid, die met grotere zekerheid kan verwezenlijkt worden door middel van de langlevende, ekologischer en economischer waardevolle loofboomsoort.

Het zou nochtans ongepast zijn de naaldboomsoort bij de conceptie van dergelijke langlopende bosstrategie principieel uit te slui-

ten. Daarentegen is het nodig rekening te houden met de rechtmatige bezwaren tegen de manier, waarop pijn, fijnspar, lork en douglasden werden aangewend tot opbouw van gelijkjarige, gelijkvormige, homogene bestanden, die een voorkeur voor toepassing van kaalslag en korte rotaties veruitwendigen. Het is buitendien niet volledig verantwoordbaar de lage bosrendabiliteit en de successierechten aan te voeren als voornaamste argumenten om de eenzijdige voorkeur voor de monokultuur van naaldboomsoorten te verklaren. Talrijke voorbeelden, vooral in Duitsland (Steigerwald!, Spessart!, Haidenburg!), Zwitserland, Oostenrijk, Slovenië tonen de binding aan tussen structurele stabiliteit, optimale ekologischer werking en goede economischer rendabiliteit in bossen, waar de autochtone boomsoort behouden bleef, de standplaatsbezetting nooit wezenlijk werd onderbroken en de voorkeur uitging naar bedachtzame natuurlijke bos-

verjonging.

Anderzijds treffen de successierechten de onvergankelijke eigenaar niet en hebben zij maar een beperkte betekenis voor het privé-grootbosbezit, dat in staat is passende juridischer maatregelen te treffen. Deze twee bosbezitsvormen controleren het grootste deel van het homogeen naaldboombos in België.

4.

Het banaliserend effect op het landschap van uitgestrekte homogene naaldboombossen valt moeilijk te loochenen. De nadelige landschappelijke gevolgen zijn alreeds in de laagvlakgebieden merkbaar. Verlies aan vormverscheidenheid en gebrek aan kleurvariatie werken eentonigheid in de hand. In colline en montane gebieden ontstaat daarnaast ook nog landschapsvervlakking ingevolge afnemende visuele perceptie van terreinhoogteverschillen. Voornaamste oorzaak

Windworp in een homogeen fijnsparbestand

hiervoor is de ongelijke hoogtegroei binnen eenzelfde boomsoort en leeftijdsklasse ingevolge onder- en bovengrondse aanrijking van de lager gelegen dalgebieden met nutriënten, afkomstig van het plateau of de hoger gelegen zones van de helling. Deze aspecten kunnen als onbelangrijk worden aangezien, maar hun bestaan kan niet genegeerd worden.

Het homogeen bestand met allochtone boomsoorten en de exotiekultuur, die periodisch kaalgeslagen of vernietigd worden, bewerken biocenotische verarming en kunnen zelfs in een ekologisch en dus ook bosbouwkundig kritische situatie uitmonden. Ingevolge de beperkte variatie in het voedingsaanbod, precies omdat maar één enkele boomsoort voorkomt, vermindert het aantal voedingsverbanden en verkrijgen de overblijvende voedingsketens een eenvoudiger structuur. Deze evolutie wordt in de hand gewerkt door het uitgesproken monofaag karakter van een groot deel van de potentiële gasten.

Deze gang van zaken loopt uit op vermindering van de biologische rijkdom. Vermits biotisch en fysisch milieu eng met elkaar verweven zijn, volgt hieruit verarming van het globale ecosysteem, waarvan het bos, als voornaamste drager van de biomassa, uiteindelijk het belangrijkste slachtoffer wordt.

Technische ingrepen, noch kunstmatige bodembemesting kunnen dienen om de afnemende energiedoorstroming te compenseren, zolang niet stelselmatig wordt gestreefd naar globaal ecosysteemherstel.

5.

Ook de invloed van de naaldboomsoort op watercyclus en -huishouding moet naar zijn juiste waarde worden geïnterpreteerd. Het is inderdaad volkomen juist dat de naaldboomsoort niet meer water verbruikt dan de meeste loofboomsoorten, om het even of de waterconsumptie bepaald wordt per jaar en per ha of per gewichtseenheid aan geproduceerde droge stof. Ook in dit opzicht ligt de kern van het probleem niet bij de naaldboomsoort zelf, maar wel bij de wijze,

waarop zij wordt gebruikt in een kaal-slagsysteem, waarvan de repercussies op de waterhuishouding funester worden naarmate de periode tussen twee op elkaar volgende kaalslagen verkort.

Door de uitvoering van de kaalslag gaat de controle van de biomassa op de boven- en ondergrondse waterstroom grotendeels verloren. Daarenboven valt ook de biotische regulatie bijna volledig uit.

Ingevolge bijna volledige uitschakeling van transpiratie en evapotranspiratie, neemt de stroomsnelheid van het water toe, bovengronds, maar vooral ondergronds. Blootstelling van de bodem heeft verhoogde toevoer van stralingsenergie tot onmiddellijk gevolg. De bodem wordt natter, althans in een eerste fase, en ook warmer. De combinatie van al deze verschijnselen bewerkt verhoogde afbraak en mineralisatie van het organisch bodem-materiaal. De nitrifikatie wordt intenser. Door de uiteindelijke combinatie van drie onvermijdbare fenomenen, nl. verminderde opname van mineralen (omdat het bos ontbreekt), verhoogde afbraak (omdat de directe stralingsenergietoevoer naar de bodem verhoogt) en toename van de ondergrondse waterbeweging (omdat de controlerende biomassa bijna volledig uitgeschakeld is) worden aanzienlijke hoeveelheden voedingsstoffen verplaatst en afgevoerd. Samen met mogelijke bovengrondse afspoeling, die vooral op hellende terreinen en bij bodemverdichting zichtbare erosie verwekt, leiden deze exportbewegingen tot bodemverarming. Bormann & Likens (1979. Pattern and Process in a forested Ecosystem. Springer Verlag) stelden vast dat ten minste 15 jaar vereist zijn tot herstel na grootschalige kaalslag van hydrologisch evenwicht en reserves aan voedingselementen.

6.

Tenslotte is het probleem van het gebruik van de naaldboomsoort in België ook niet uitsluitend geconcentreerd rond de eventuele voorkeur voor planting boven natuurlijke

bezaaiing, het plantverband of de wijze van bezetting van de bodemruimte.

Het hoofdbezwaar geldt inderdaad het evident gebrek aan ekologische stabiliteit en interne samenhang, evenals de verminderde werking van de zelfregulingsmechanismen, die daaruit voortkomt. Verhoogde vatbaarheid voor allerlei invloeden (stormwind; sneeuwlast; bosbrand; insektenaantastingen) volgt hieruit bijna onmiddellijk. Recente toename van de luchtpollutie versterkt deze invloeden. Hun degraderende werking wordt wezenlijk bepaald door bestandshomogeniteit en de onvermijdelijk geachte kaalslag, ook al moeten standplaatsverschillen en specifieke boomsoortengevoeligheid in rekening gebracht worden.

De uitschakeling van de naaldboomsoort in België is weinig opportuun en zelfs totaal ondenkbaar. Haar nut, zo economisch als sociaal, is voldoende bewezen.

Landschappelijk en ecologisch kan zij, mits oordeelkundige inzet, aanzienlijk bijdragen

tot landschappelijke en biologische verrijking.

Daartoe moet evenwel het grootschalig homogeen bestand vermeden worden, dat, in combinatie met periodische kaalslag, naaldboomsoort en naaldbos zelf in gevaar brengt.

Bevredigende oplossingen zijn te vinden in boomsoortenmenging, langere bedrijfstijden en aangepaste ruimtebezettingspatronen, die, op de lange duur, ook meer bedrijfszekerheid waarborgen.

Dergelijke omschakeling vraagt tijd. Zij vergt ook onvermijdelijke opofferingen.

Elke bosbezitter, vergankelijk of onvergankelijk, zal uiteindelijk gekonfronteerd worden met de vraag naar de zin van het leven. Hij heeft na te denken over de beste wijze om het menselijk welzijn te dienen.

M. Van Miegroet

De grootschalige vervanging van de loofboomsoort door de naaldboomsoort blijft te betreuren

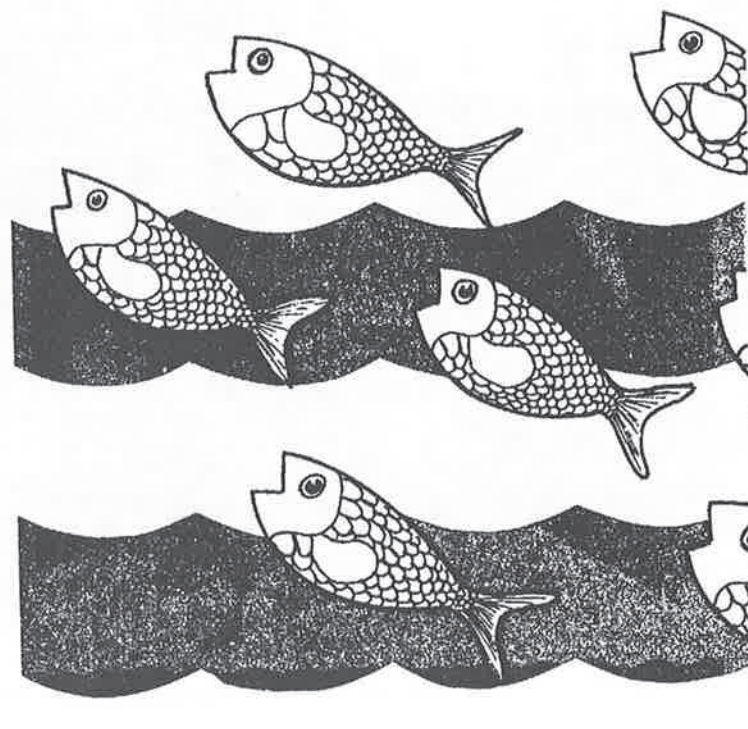
Er is geen zuiver water meer in Vlaanderen

De VMM, Vlaamse Milieumaatschappij, deelde eind '91 de resultaten mee van haar eerste meetkampagne naar de kwaliteit van het oppervlaktewater. Wat de Bond Beter Leefmilieu (BBL) reeds voorheen herhaaldelijk had aangetoond, werd nu nog maar eens bevestigd door een openbare instantie. De BBL werd toen met de vinger gewezen door o.a. voorzitter Hinnekens van de Boerenbond en door de Burgemeesters van onze kustgemeentes die met allerhande smoesjes probeerden te bewijzen dat er met het water niets aan de hand is.

Zagen we onlangs in de kranten ook niet enkele Burgemeesters uit de regio Berlare samen met de DDS-voorzitter (DDS = intercommunale) en de dito directeur het water van Donkmeer 2 (Nieuwdonk) drinken? Dit om aan te tonen dat het water van het Donkmeer safe zou zijn, daar waar enige tijd voordien het tegendeel was vastgesteld door BBL en beaamd door RALDES.

Met dat soort spektakel misleidt men de bevolking en brengt men de brave burger totaal in de war. Ons leefmilieu is een te kostbaar bezit om het als dekor voor een poppenkastvoorstelling op te zetten.

De VMM stelt in haar rapport dat slechts in 10 meetpunten van de honderd de kwaliteit van het oppervlaktewater bevredigend is. Ze stelt tevens dat de tegen 1995 beoogde water-kwaliteit niet enkel kan benaderd worden door de bouw van zuiveringsstations, maar dat de landbouwsektor streng dient aangepakt te worden en dat er een strikt vergunningsbeleid dient gevoerd te worden voor de industrie. West- en Oost-Vlaanderen moeten als één groot probleemgebied worden beschouwd. De grootste vervuiling van het oppervlaktewater

noteert men in landbouwgebieden en vooral in gebieden met intensieve veehouderij. Zo noteerde men op 26 plaatsen in Oost- en West-Vlaanderen inzake biologische zuurstofvraag (BOD-biological oxygen demand) waarden die 166 keer hoger liggen dan de toegestane norm (de norm is 6 mg/l).

Voor Vlaanderen werd de norm voor ammoniakal stikstof 20 maal overschreden (de norm is 5 mg/l) en voor de vervuiling door fosfaten werd de norm met liefst 214 t.h. overschreden. Vooral verontrustend is dat deze parameters ook schromelijk overschreden worden in gebieden waar drinkwater wordt gewonnen.

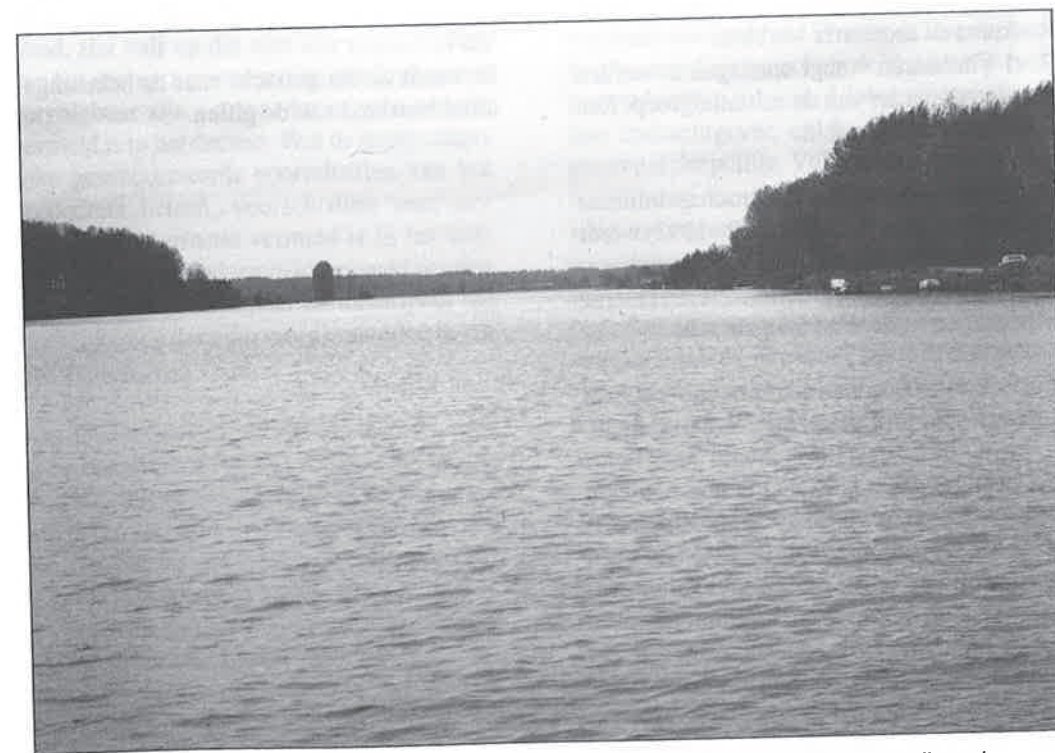
Voor de VMM is de invloed van de landbouw een feit. Als bewijs stelt de VMM dat ook in gebieden met een geringe bevolkingsdichtheid (weinig huishoudelijk afvalwater) en weinig industrie (weinig industrieel afvalwater) toch hoge nitraatgehaltes worden gemeten.

Het is overduidelijk dat de waterzuivering in alle sectoren zou moeten aangepakt worden. Naast grootschalige waterzuiverings-installaties dienen ook alternatieve waterzuiveringsprojecten gepropageerd te worden (bv. met waterplanten). Te Zichem kan je zo'n huishoudelijk waterzuiveringssysteem bezoeken.

Willen we ook onze grachten, sloten en beekjes opnieuw leefbaar maken dan zullen we ook kleinschalige waterzuiveringsprojecten op touw moeten zetten en dit zal pas lukken wanneer we het probleem ten gronde en aan de bron aanpakken.

Voorkomingsbeleid moet alle prioriteit krijgen, als voorbeeld: het gebruik van milieuvriendelijke was-, afwas- en schoonmaakprodukten is een stap in de goede richting.

Gustaaf Van Gucht

Slechts in 10% van de meetpunten is de kwaliteit van het oppervlaktewater bevredigend...

Verslag Raad van Bestuur 25 februari 1992 te Jezus-Eik

De wijziging van de statuten wordt besproken. Deze zullen gepubliceerd worden in het staatsblad samen met de lijst van de raad van bestuur, zoals die wordt samengesteld op de algemene vergadering van 7 maart te Buggenhout.

Nemen ontslag uit de raad van bestuur : Van Den Bosch, Naets, Schuermans en Winters. Zijn kandidaat voor de raad van bestuur : Buysse, Vanhaeren, Herrier, Muys, Verbeke en Willems.

Alle leden boswachters worden aangeschreven om te vragen of ze interesse hebben voor de raad van bestuur, en of ze iets zien in een specifieke werking voor hen binnen de Vlaamse Bosbouwvereniging.

Het dagelijks bestuur wordt bevestigd : voorzitter Lust, persverantwoordelijke Buysse, penningmeester Muys, hoofdredacteur Roskams en secretaris Verbeke.

Roel Vanhaeren vraagt ontslagen te worden als woordvoerder van de initiatiefgroep. Een opvolger wordt gezocht.

Het memorandum aan Gemeenschapsminister De Batselier (zie Boskrant nr. 2 - 1992) wordt besproken en goedgekeurd. Er is één onthouding bij dit punt. Er worden enkele zeer kleine wijzigingen in de tekst aangebracht.

Het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal gaat van start op 1 maart en wordt toegelicht.

Het bebossingsfonds BOFO is nog niet echt gestart. Er zijn wel goede vooruitzichten met de ASLK, de Nationale loterij, BRT, Knack en de Koning Boudewijnstichting. De eind-evaluatie gebeurt einde maart. Er wordt gewezen op de problemen met de gemeenten in de Kempen en op de problemen om privé-sponsors te zoeken. Er wordt ook gewezen op de "bevriezing" van landbouwgrond in het kader

van de EEG-maatregelen, wat grote mogelijkheden voor bosuitbreiding inhoudt.

Naast de groene wimpel aan de gemeente Merelbeke zal er ook een grauwe vaan uitgerijkt worden aan de gemeente Mol. Er zal een informatieve campagne gebeuren in Mol zelf. Er is één onthouding bij de toekenning van de grauwe vaan.

In maart komt er een volgende vergadering van Pro silva, waar de beweging meer vorm zal krijgen met een concrete tekst en welbepaalde bosterreinen.

Er wordt gewezen op de gebieden van de gewestplannen waar hoogstammig bos kan aangebracht worden, en op de wenselijkheid van een moratorium op de bijzondere plannen van aanleg. Er wordt voorgesteld de titel bosweldoener te schenken aan mensen die een zekere som (min. 2100 BF) schenken aan de VBV.

Er wordt verder getracht naar de belastingsaftrekbaarheid van de giften.

Verslag Algemene Vergadering 7 maart '92 te Buggenhout

Na het administratieve gedeelte van de Algemene Vergadering kwamen enkele sprekers aan het woord rond het thema "Hoe beschermd is het Vlaamse bos?".

Als uitgangspunt voor dit thema werd uiteraard het bosdecreet genomen. Medewerker van het Waakzaamheidscomité Bart Muys leidde de eerste spreker, André Roef, kapitein bij de Rijkswacht, in, die een strafrechtelijke analyse van het bosdecreet gaf. Hij merkte op dat de nieuwe milieuwetgeving, met inbegrip van het bosdecreet, in hoofdzaak een recht van administratieve aard is. D.w.z. dat de wetgever regulerend tracht op te treden door het verlenen en intrekken van vergunningen (d.i. bestuurlijke handhaving), eerder dan met directe sancties en boetes te dreigen (strafrechtelijke handhaving). Er is dan ook te weinig aandacht besteed aan de sanctionering van overtredingen. Vervolgens werd het decreet ontleed naar zijn strafrechtelijke inhoud. Het valt op dat niet alle voorschriften van het decreet bij overtreding strafrechtelijk vervolgbaar zijn : d.w.z. dat er geen sanctie vermeld is in het decreet. Wat de strafrechtelijke gesanctioneerde voorschriften van het bosdecreet betreft, voorschriften waarvoor expliciet een sanctie vermeld is in het bosdecreet, kan een onderscheid gemaakt worden tussen nieuwe misdrijven en misdrijven die sterk lijken op deze die reeds bestonden in het Boswetboek van 1854.

Wat de sancties zelf betreft, zijn er problemen in verband met de bevoegdheden van de gewesten op dit gebied. De gewesten en gemeenschappen beschikken niet over het hele gamma van sancties waarover de nationale wetgever beschikt. De decretale wetgever (gewesten en gemeenschappen) is dus beperkt in zijn mogelijkheden om sancties op te leggen. Dit is het gevolg van de onvolledige staats-hervorming. Positief is het dat de decretale wetgever volgens Roef slechts in twee artikels (art. 59, §2, lid 4 en art. 95) zijn bevoegdheden

te buiten is gegaan. In andere artikels werden de beperkingen uitgaande van de onvolledige staats-hervorming opgevangen door de desbetreffende bepalingen van het Boswetboek van 1854 over te nemen, zoals vermeld in artikel 109 van het Bosdecreet.

Vervolgens zou men zich kunnen ergeren aan het feit dat de decreterende overheid, rekening houdend met de typologie van de bijzondere strafwetten, niet duidelijk heeft gemaakt om welk soort bijzondere strafwet het hier gaat door gebruik te maken van een duidelijke formulering. Qua interpretatie van de artikels die de bevoegdheden van toezichtsambtenaren regelt, gaat de voorkeur uit naar de rangschikking van het bosdecreet onder de bijzondere strafwetten van het eerste type, zodat de personeelsleden van de rijkswacht en van de gemeentepolitie, alsook de veldwachters uitdrukkelijk tot de toezichtsambtenaren behoren, naast uiteraard de ambtenaren en boswachters van de dienst Waters en Bossen van de Vlaamse Gemeenschap, de beëdigde privé-boswachters op het gebied dat eigendom is van hun opdrachtgever, en de officieren van de gerechtelijke politie. Volgens deze interpretatie zou dan aan de processen-verbaal opgesteld door deze drie eerste korpsen weliswaar geen bijzondere bewijswaarde kunnen worden toegekend, rekening houdend met de vrij beperkte manoeuvreerruimte die de staats-hervorming aan de gewesten heeft overgelaten. Om volledige duidelijkheid in deze materie te krijgen zou de Bijzondere Wet Hervorming Instellingen moeten aangepast worden.

Vervolgens kwamen verschillende sprekers van het Waakzaamheidscomité aan het woord. Elk van hen bracht verslag uit over de voornaamste dossiers samengesteld in de afgelopen 4 jaar. Gustaaf Van Gucht lichtte de WACO-dossiers van Oost-Vlaanderen toe, een lange lijst van veelal kleinschalige ontbossingen en bosbedreigingen waar de gemeentelijke overheden ook hun verant-

woordelijkheid in hebben. Stijn Overloosprak over gevallen bekend bij het Waakzaamheidscomité in de provincie Brabant. Ghislain Mees had het over de grootschalige bosbedreigingen in Limburg : te Maasmechelen (uitbouw van een recreatiepark van Centerparcs), te Genk het E.R.C.-project, te Overpelt een nieuw ziekenhuis enz....In de groenste provincie wordt het kwistigst met bos omgesprongen ! Willy Vandenbroucke overliep de WACO-dossiers van Antwerpen, waar grote verkavelingen van bos voor woningbouw nog steeds aan de orde van de dag zijn. Tot slot gaf Theo Vitse een woordje uitleg bij de bevindingen van het Waakzaamheidscomité in West-Vlaanderen : zeer weinig bos en toch

IN MEMORIAM

Met leedwezen moeten wij melding maken van het overlijden van twee personen die een bijzondere betekenis hebben gehad voor de Vlaamse Bosbouwvereniging :

*de Heer Armand Op De Beeck
de Heer Lambert Van Der Sijpe*

De Heer A. Op De Beeck is jarenlang lid geweest van de Raad van Bestuur van de Vlaamse Bosbouwvereniging. Hij vertegenwoordigde hier voornamelijk de inzichten van de boomkwekers.

Als beroepsmens was hij een zeer ervaren en gewaardeerd kweker. Bovendien kende hij niets dan vrienden. Dit was trouwens niet zo verwonderlijk gezien zijn aangenaam en verzoenend karakter. Hij was tevens een wijs man, die in vergaderingen niet zoveel tussenkwam, maar wanneer hij iets te zeggen had deed hij dit op een korrekte wijze, zodat ook steeds naar hem geluisterd werd. De Vlaamse Bosbouwvereniging dankt hem voor zijn inzet ten bate van het bos. Zij is gelukkig thans te kunnen rekenen op diensten van zijn zoon.

een tiental dossiers. Zo kunnen in de ontbos-sings-problematiek provinciale verschillen onderscheiden worden. Voor een uitgebreidere tekst van de besproken dossiers verwijzen we naar de Grauwe Band, een extra uitgave van de Groene Band.

Het geheel werd dan afgesloten met de uitreiking van de Grauwe Vaan 1992. Deze anti-onderscheiding werd verleend aan het gemeentebestuur van Mol en de firma Sun Parks voor hun rechtstreekse verantwoordelijkheid in een ontbossing van 30 ha te Mol-Rauw. De omvang van deze bosvernietiging werd geïllustreerd aan de hand van enkele dia's genomen op de ontstane kaalvlakten.

De Heer Lambert Van Der Sijpe is ons veel te vroeg overleden.

Reeds van bij de aanvang van de Vlaamse Bosbouwvereniging was hij zeer actief in groene kringen ter verdediging van het bos en de natuur. Als professioneel ambtenaar bij de BRT was hij al betrokken bij de eerste zeer succesvolle acties van de VBV ten tijde van de boomplantingsacties van de jaren 1970. Veel later was hij weer een voortrekker van de actie Plant een Bos. Door zijn dynamisch optreden werden ongetwijfeld veel bomen geplant in Vlaanderen en werden ook veel bossen gered. Vlaanderen en de Vlaamse Bosbouwvereniging zijn hem hiervoor dankbaar.

De Vlaamse Bosbouwvereniging biedt aan de families haar oprechte deelneming aan.

V.B.V.-Studiereis naar Duitsland

De praktische organisatie van de VBV-excursie naar Duitsland is ongeveer rond en wij kunnen dan ook meer precieze informatie verschaffen.

Het vertrek wordt gepland op zondagmiddag 20 september om 12.00 uur (Gent - Sint-Pietersplein). Een tweede opstapplaats wordt voorzien in Antwerpen (Berchem - station 13.00 u).

Vandaaruit rijden we naar het dorpje Winsen (40 km ten noorden van Hannover) in de Lüneburger Heide waar we drie keer overnachten.

Maandag 21 september brengen we een bezoek aan de verschillende sites waar het Geobotanisch Instituut van de Universiteit van Göttingen onderzoek uitvoert naar natuurlijke successie van heide naar loofbos (via naaldbos).

Op dinsdag ontvangt houtvester Hanstein ons in zijn gebied (net onder Hamburg gesitueerd). Thema's voor deze dag zijn beheer van Gewone den en omvorming naar loofbos (standplaatsonderzoek - PNV (Potentieel Natuurlijke Vegetatie), ...).

De derde dag voert ons naar het Harz-gebergte waar de bosvitaliteitsproblemen onze aandacht zullen opeisen. In dit gebergte, gelegen vlakbij de vroegere grens met Oost-Duitsland, is bossterfte een bekend fenomeen en werd door het Forschungszentrum Waldökosysteme van Göttingen heel wat onderzoek verricht. 's Avonds overnachten we in de buurt van Göttingen.

Donderdag 24 september staat een bezoek aan het Solling-boscomplex op het programma. In dit door Beuk gedomineerde bosgebied zal onze grootste aandacht uitgaan naar het lange-termijn boscologisch onderzoek dat reeds zo'n 25 jaar loopt in Solling.

Op vrijdag wordt nog een korte excursie naar de kalkbeukenbossen in de buurt van Göttingen gemaakt (+ eventueel stadsbezoek) waarna we omstreeks 16.00 uur naar huis vertrekken. Omstreeks 22.00 uur arriveren we dan in Antwerpen (23.00 u Gent).

De totale kostprijs voor deze uitstap (bus + overnachting + maaltijden) wordt op ongeveer 13.500 frank geschat. Er zijn nog enkele plaatsen vrij. Wanneer U wenst deel te nemen aan deze excursie vragen wij U als voorschot 5.000 frank te storten op het VBV-rekeningnummer 448-3605351-56 met als vermelding "excursie Duitsland".

Danny Maddelein

Met bijzondere aandacht las ik in de recentste "De Boskrant" (nr. 1, 22ste jaargang, jan.-feb. 1992) het artikel van de heer Bart Muys "Kritische beoordeling van de natuurwaarde van populierenbossen en de gevolgen van hun aanleg" (blz. 7 - blz. 10).

Het probleem van de "verneteling" in bossen en natuurgebieden is ook in mijn streek (Westhoek) erg aktueel. Het verwondert mij echter ten zeerste dat de schrijver met geen woord rept over fenomenen als "verdroging" en "vermesting" die m.i. als grote medeoorzaken voor de verneteling (of beter : de nivellering naar slechts enkele agressieve stikstofminnende soorten toe) vermeld dienen te worden.

In dit verband kan de aanleg van populierenbossen wel degelijk als rechtstreekse oorzaak van deze verneteling aangewezen worden.

Immers, nieuwe aanplantingen van populieren vinden (logischerwijs) vaak plaats op weinig rendabele akkers of (meestal) graslanden.

Hiertoe behoren bijvoorbeeld de vochtige gebieden, kwelzones, brongebieden (soms bronbossen !), overstroombare valleigronden. Om de aanplanting te kunnen uitvoeren, dient de bodem vooraf flink ontwaterd te worden : greppels worden gegraven, drainagebuizen slorpen het grondwaterniveau naar beneden.

Resultaat van de ontwatering is o.m. dat de voedende bestanddelen in de bodem veel beter opneembaar worden.

De vochtminnende en minder voedselbehoevende plantesoorten (cfr. Pinksterbloem, Gewone Koekoeksbloem, Dotterbloem) worden verdrongen. Na een paar jaar wijzigt het kruidenbestand met een dominantie van bv. brandnetel en kleeftkruid.

En daar zitten (de aanplantingen van) populierenbossen dus wél een flink stuk voor tussen ...

Ik meen dat dit element (namelijk de harde en definitieve manipulatie van natuurlijke bodemomstandigheden) minstens even belangrijk is als het min of meer schaduwgevend effect van boom- en struiksoorten, zoals beschreven door de heer Muys.

Ik hoop dat U daar in de toekomst de nodige (kritische !) aandacht kan aan schenken, met het oog op een realistische aanpak van en advisering over het natuurbehoud zowel in als buiten de bossen !

Lieven Stubbe

Reactie van de auteur

Vooreerst wil ik de heer Stubbe hartelijk bedanken voor zijn reactie. Eindelijk is een eerste stap gezet om van de Boskrant een forum voor open discussie te maken.

De bedoeling van mijn artikel was voornamelijk om het vooroordeel weg te werken dat de populier een boomsoort zou zijn die de natuurwaarden enkel schaadt.

Ik heb meermalen ondervonden dat deze mening diep geworteld is bij vele mensen actief in het natuurbehoud.

Het is inderdaad niet zozeer de populier die een probleem is, als wel de manier waarop hij gebruikt wordt. In een ecologisch geïnspireerde bosbouwkundige visie zoals deze, geformuleerd door Pro Silva, moet de boomsoort gekozen worden in functie van de standplaats. Populieren aanplanten op een moerassige standplaats is in deze optiek niet verantwoord.

In de Pro Silva principes staat letterlijk : "Ook de natuurlijke waterhuishouding mag niet verstoord worden". Uitgaand van dit principe heb ik dan ook geen populierenaanplantingen in beschouwing genomen op standplaatsen die voor populier ongeschikt zijn en enkel mits ingrijpende infrastructuurwerken kunnen gerealiseerd worden. Ik besef natuurlijk ook dat reeds dergelijke werken in ecologisch waardevolle gebieden gebeurd zijn, voornamelijk in privé-bossen en persoonlijk ben ik daar, met U, niet gelukkig mee.

Bart Muys

T-shirt

Graag bestel ik ..... st. WACO T-shirt en/of ..... st. Waco sticker

Naam : .....

Adres : .....

.....

**STOP
ONTBOSSING !**

WACO T-shirt 400 fr/st. bij aankoop 10 stuks

= 10 + 1 gratis

WACO sticker 20 fr/st. bij aankoop 10 stuks

= 10 + 1 gratis

T-shirt maten aanduiden a.u.b.

Volwassenen : XL .... st L .... st. M .... st S .... st

Kinderen : L .... st M .... st. S .... st

Ik stort ..... frank op pcr 000-1027867-55 van de
V.B.V. - Geraardsbergse Steenweg 267 te 9090
Gontrode (Tel. 091/52.21.13 - Fax. 32 91 52 54 66)

Droomkastelen en reuzeneiken

Bossen en bosbouw in Centraal Frankrijk

1. Inleiding

In Centraal Frankrijk, langs de oevers van de Loire en haar zijrivieren strekken zich een massa prachtige monumenten uit, stille getuigen van een roemrijk Frans verleden. Jaarlijks vertrekken dan ook duizenden Vlamingen voor een kortere of langere periode naar Centraal-Frankrijk, vooral aangetrokken door de onweerstaanbare uitstraling van de tientallen kastelen, abdijen en historische stadjes.

Toch vermoeden veel bezoekers niet dat in deze omgeving enkele van de mooiste bossen van Frankrijk en zelfs van Europa gelegen zijn.

Met deze bijdrage willen wij even kort de belangrijkste bosgebieden vermelden en zo de bezoeker aansporen met deze gigantische brokken natuur kennis te maken. We beloven U een aangename verpozing na de veelal drukke en ook dure kasteelbezoeken.

2. Orléans

Oostwaarts van de stad Orléans ligt het enorme "Forêt d'Orléans", met zijn 38.000 hectaren het grootste staatsbos van Frankrijk. Zoals overal elders in het gebied is de bodem zeker niet van de beste kwaliteit en domineren boomsoorten als Grove den en Wintereik. Men kan een mooie wandeling maken langs

Gemengd bos met Grove den en Wintereik

prachtige bestanden en een paar monumentale eeuwenoude eiken, vertrekkende vanaf het bekende "Carrefour de la résistance" waar meer dan twee meter dikke sequoia's de bezoekers opwachten.

Deze wandeling kan perfect gecombineerd worden met een bezoek aan de abdijkerk van St.-Benoit-sur-Loire (het vroegere Fleury) en het mooie waterkasteel van Sully-sur-Loire.

3. De Sologne

Ten zuiden van Orléans en de Loire strekt zich de Sologne uit, een streek getypeerd door uitgestrekte (voornamelijk naald)bossen, en heidevelden, naast ontelbare vijvers en pittoreske dorpjes. De streek is wat vergelijkbaar met onze Kempen en staat verder bekend als het jachtparadijs van Frankrijk. Ze nodigt zeker uit voor lange fiets- en wandeltochten, waarbij ontmoetingen met vos, ree of hert zeker tot de mogelijkheden behoren.

4. Tronçais

Zo'n vijftig kilometer ten zuidoosten van de stad Bourges ligt het meer dan 10.000 hectaren grote "forêt de Tronçais", voor velen het mooiste bos van Frankrijk en zelfs van Europa. In het bos van Tronçais wordt de zogenaamde "Franse eik" over ongeveer 9.000 hectaren zorgvuldig geproduceerd. De bodem, die van nature te arm en in de zomer ook te droog is om snelle boomgroei mogelijk te maken, zorgt dat de eiken (hier meestal Wintereik) getypeerd worden door een zeer trage groei (fijne jaarringen) zodat het hout zeer gegeerd wordt en fantastische prijzen betaald worden. Voor de jaarlijkse houtverkopen zakken koopmannen uit gans Europa naar de streek af, waarbij Belgen en Duitsers sterk in de meerderheid zijn. Het woud wordt reeds zo'n drie eeuwen beheerd volgens praktisch ongewijzigde principes.

Toen in 1670, op bevel van de Franse minister Colbert, een inventaris van alle kroondomeinen gemaakt werd met het oog op de houtvoorziening voor de bouw van de Franse vloot, bleek dat in Tronçais, net als in praktisch alle andere bossen, geen zware bomen meer aanwezig waren. Hakhout en grote heidevelden domineerden de volledige bosoppervlakte. Colbert vaardigde een edict uit waardoor groot-scheepse herbebossingen uitgevoerd werden en de teelt van zwaar eikenhout nagestreefd werd. Oorspronkelijk werd gedacht de eiken te vellen na tweehonderd jaar, vandaag is deze bedrijfstijd opgetrokken naar 250 jaar. Dichtbij het dorpje St.-Bonnnet ligt het "futaie Colbert", een ± 75 hectare groot perceel waar meer dan 300 jaar oude eiken nog getuigen van deze eerste heraanplantingen. Deze meer dan 1 meter dikke en 40 meter hoge bomen beginnen nu sterke tekenen van verzwakking te tonen en men heeft dan ook beslist om het perceel grotendeels natuurlijk te verjongen. Zo'n 15 ha zullen als natuurreservaat verder spontaan kunnen ontwikkelen. De gemiddelde houtprijs bij eindkappingen bedragen 4 tot 8 duizend franse frank per kubieke meter. In 1990 werd een nieuwe record gevestigd toen voor één boom 114.000 franse frank neergeteld werd!

Bij de bosbehandeling wordt, naar onze maatstaven, grootschalig tewerkgegaan. De gemiddelde perceelsgrootte bedraagt 25 ha. Steeds wordt met natuurlijke verjonging gewerkt waarbij de verjongingsperiode ongeveer 25 jaar beslaat.

Gedurende deze tijd werden om de 2 à 3 jaar bramen en varens gemaaid en de secundaire boomsoorten afgezet om de jonge eikjes toe te laten op te groeien. De bestanden worden steeds erg gesloten gehouden om lange, slanke takvrije stammen te bekomen. De bestanden zijn erg homogeen qua soortensamenstelling. Haagbeuk en Beuk vervullen een kulturele rol in de nevenetage.

In de onderetage vallen vooral de bij ons niet voorkomende Elsbes en Muisdoorn op. Na 50 tot 90 jaar worden ongeveer 100 bomen per

hectare aangeduid die tot de eindkap behouden zullen worden. Ze bezitten de mooiste kenmerken en zullen meer dan 150 jaar later het gekende eindresultaat opleveren. Deze bomen worden met rode verf gemerkt. Vanaf de bezaaiing tot de eindkap hebben minstens 10 generaties beheerders de bestandsontwikkeling zorgvuldig begeleid. Traditie is hier zeker geen misplaatst woord.

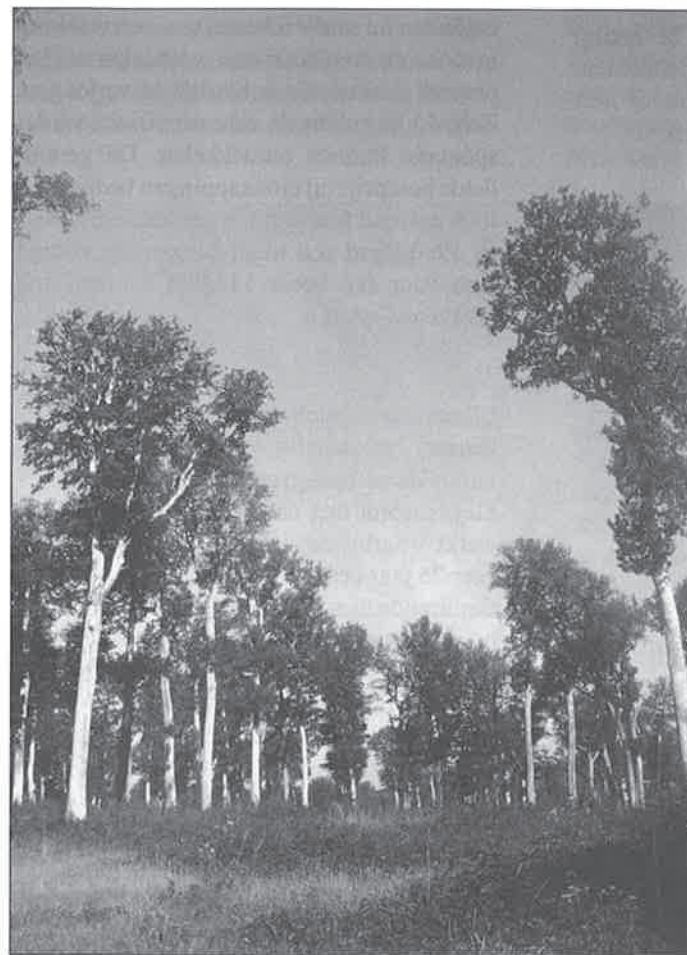
Niet alleen in Tronçais maar in vele andere in Centraal-Frankrijk gelegen bossen wordt op deze manier eerste kwaliteit eikenhout geproduceerd.

Dit is onder andere ook het geval in het bos van

Blois, dat van Château-Renault en in de bossen van Réno-Valdieu, Bellême en Bercé, deze laatste allen gelegen in de buurt van Le Mans.

In het bos van Bercé ligt het Futaie des Clos, waar de kaarsrechte wintereiken zo mogelijk nog impressionanter zijn dan de Tronçais-eiken. Zowel in Tronçais als Bercé worden gedurende de zomermaanden dagelijks geleide wandelingen verzorgd door boswachters van de dienst Waters & Bossen, voor bezoekers een ideale gelegenheid voor een eerste kennismaking met deze natuurschatten en hun geschiedenis.

Danny Maddelein

Centraal-Frankrijk is rijk aan uitgestrekte bosgebieden

Als lid van de Raad van Bestuur van PRO SILVA, stuurde Prof. M. Van Miegroet onderstaande perstekst naar de media.

Senator Eduardo CHAVEZ LOPEZ van Colombia (Z. Amerika) stelt de Europese politieke partijen, milieuverenigingen en natuurbeschermingsorganisaties in kennis van het voornemen van de Colombiaanse regering, in het kader van de bestrijding van de voortbrengst van verdovende middelen, over te gaan tot vernietiging van een aanzienlijke oppervlakte in het bos gelegen papaverkulturen door middel van bestuiving uit de lucht met de niet-selektieve onkruidbestrijder 'Glyphosate'. Hij deelt tevens mede dat door tegenstanders van dit plan een alternatieve methode op punt werd gesteld, die niet tot drastische milieuaantasting leidt en tevens positieve sociale effecten heeft.

Bij de aanpak van de gestelde problemen is het bos rechtstreeks betrokken. Daarom trad senator E. Chavez Lopez in verbinding met Pro Silva, de Europese niet-goevernementele organisatie, die een natuurgericht en natuurvriendelijk bosbeheer voorstaat.

Een beslissing omtrent grootschalig gebruik van het niet-selektieve herbicied 'Glyphosate' werd op 31.01.1992 getroffen door de Nationale Raad voor Drugbestrijding van Colombia, ondanks het negatief advies van de Minister voor Volksgezondheid. De Minister voor Nationale Opvoeding en de Prokureur Generaal van de Republiek onthielden zich bij de stemming.

De toediening door bestuiving vanuit vliegtuigen van niet-selektieve, harde herbiciden zal niet enkel de papaverkulturen in het behandelingsgebied volledig vernietigen, maar ook het bos met al wat erin leeft op catastrofale wijze treffen.

Terecht wordt gevreesd dat alle vormen van plantaardig en dierlijk leven voor langere tijd uit het operatiegebied en zijn ruime omgeving

zullen verdwijnen. Het getroffen gebied zal tevens kern en uitgangspunt worden voor verdere bosdegradatie op grote schaal en voor grootscheepse en onomkeerbare natuuraantastingen.

De kosten van de operatie, die de uitschakeling van 2.500 ha papaver beoogt, wordt geraamd op 99 milliard pesos (ongeveer 5,6 milliard BF).

Reeds op 19.12.1991 heeft de Senaat van Columbia zich unaniem uitgesproken tegen deze werkwijze. Hij heeft aangedrongen op een revisie van de regeringspolitiek terzake omwille van de negatieve weerslag van het voorgestelde plan op het ekologisch evenwicht en de onvermijdbare kwalijke gevolgen voor plant, dier en mens.

Op 15.01.1992 werd door E. Chavez Lopez, optredend voor de Alianza Democrática, in de senaat een alternatief plan tot uitschakeling van de papaverkulturen voorgesteld. Daarbij zullen uitsluitend manuele en mechanische middelen worden ingezet tot bestrijding van de papaver.

Onder de meest extreme voorwaarden zal de kostprijs van deze tussenkomst 8,7 milliard pesos bedragen, d.i. minder dan 10 % van de uitgaven, voorzien voor chemische destructie vanuit de lucht. Tevens kan werk worden verschaft aan 700 personen gedurende 3 maand. Binnen deze termijn is het mogelijk 2.500 ha papaverkultuur volledig uit te schakelen zonder het milieuevenwicht te verstoren, het bos aan te tasten en andere natuurgoederen te bedreigen.

Deze alternatieve actie steunt op de aanbevelingen van de F.A.O. en Ecoforest. Zij houdt rekening met de Verklaring van Parijs, afgelegd tot besluit van het Wereldbosbouwkongres van Parijs, 1991.

Zij zal deskundig begeleid worden door de Colombiaanse universitaire wereld. De aanpak van de papaververnietiging wordt tevens gezien als onderdeel van een alternatief ontwikkelingsplan voor de 12 departementen van Colombia, waar papaver wordt geteeld. Het is een middel tot sociale integratie door aandacht te besteden aan parallelle tussenkomsten, die tot werkverschaffing zullen leiden, o.m.

- Herbebossingen in de nationale parken
- Vervanging van papaverveek door andere teelten in gebieden met agrarische bestemming.
- Uitwerken van landbouwprogramma's voor de gebieden, door Indianen bewoond.
- Scheppen van alternatieve mogelijkheden voor de zwerflandbouw.

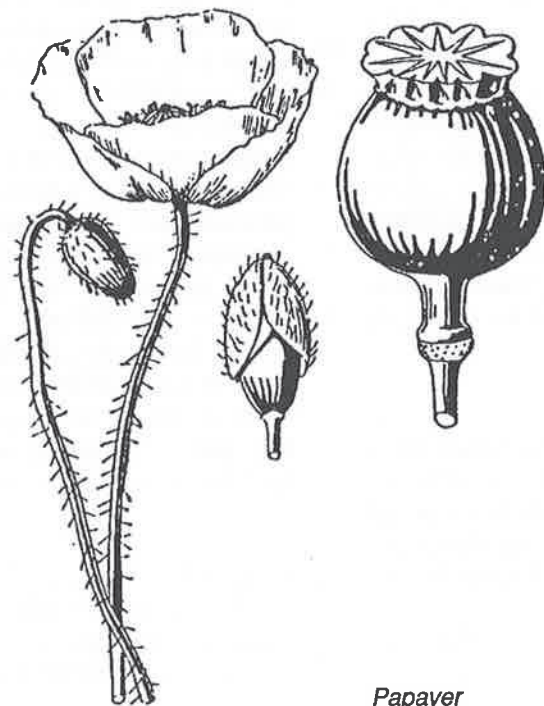
Senator E. Chavez Lopez oordeelt dat tussenkomsten vanuit Europa en gericht aan de President van de Republiek Colombia aan-

zienlijk kunnen bijdragen om te verhinderen dat de chemische destructie-methode met haar talloze onheilzame gevolgen zou worden toegepast. De invloed van Europese politieke instanties en de stellingname door milieuverenigingen en natuurbeschermingsorganisaties kan wezenlijk bijdragen tot het verkiezen van de alternatieve destructie-methode, die goedkoper is, behoud van het ekologisch evenwicht verzekert, de natuur niet aantast en de sociale vooruitgang bevordert.

Adressen :

Sr. Cesar GAVIRIA TRUJILLO, President van de Republiek Colombia, Pal. de Narino, Bogotá, Colombia.

Senator Eduardo CHAVEZ LOPEZ, Edificio Nuevo del Congreso, Carrera 7 N° 8-58 Of. 609 B, Santafé de Bogotá, Colombia, Z. Amerika.

Papaver

EG-EKOLABEL

De EG-ministerraad bereikte een akkoord over de invoering van een Ekolabel op producten die milieuvriendelijk geproduceerd en verpakt zijn. De nationale regering bereidt een KB voor ter invoering van een nationaal milieu-label dat in overeenstemming moet zijn met de EG-normen. Dit Ekolabel moet de ontwikkeling bevorderen van goederen die, van productie tot afvalproduct, de minst negatieve invloed hebben op het leefmilieu. De regeling geldt niet voor farmaceutische producten, voedingswaren en drank.

Het wordt echt hoog tijd dat men eens aan uniformisatie werkt omtrent het al of niet milieuvriendelijk zijn van een produkt. Vaak treft men op producten termen aan als "green line", "recycleerbaar", "niet schadelijk voor het milieu", "milieuvriendelijk drijfgas", "kwik- en loodvrij" enz. Maar al te dikwijls is deze reclame misleidend, slaat de groene slogan op één welbepaald onderdeel of eigenschap van het produkt en worden de andere voor het milieu schadelijke eigenschappen gewoon verzwegen. Dit kan dus niet meer. Wil een produkt als milieuvriendelijk geprezen worden, dan moet dit over gans de lijn zo zijn. Er dient zowel rekening gehouden met de milieubelasting bij de aanmaak (o.a. grondstof- en energieverbruik), de milieu-vriendelijkheid van de verpakking (o.a. mogelijkheid tot hergebruik of recyclage), de milieuvriendelijkheid van het produkt bij het gebruik zelf en uiteindelijk de duurzaamheid van het produkt of mogelijkheid tot hergebruik of recyclage.

De Bond Beter Leefmilieu (BBL) vindt dat de invoering van een Ekolabel op producten gekoppeld moet worden aan een sluitende milieu-reklamekode en een strenge controle.

De BBL stelt verder dat de overheid zou moeten denken aan een negatief label voor

produkten die het milieu schaden. Hiervoor zou een milieuduiveltje als kenmerk kunnen dienen.

Gustaaf Van Gucht

Het Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal richt een lessenreeks "**Bosbouwbekwaamheid**" in vanaf **19 september 1992 tot en met 23 januari 1993**. De reeks bestaat uit 4 excursies en 13 lesdagen. Ze gaat door op zaterdagen van 9.00 uur tot 16.30 uur op twee plaatsen : Melle-Gontrode (bij Gent) en Genk.

De lessen omvatten het gehele programma ter voorbereiding van het examen dat de mogelijkheid biedt het getuigschrift "Bosbouwbekwaamheid" te behalen. Het bezit van dit getuigschrift is één van de toelatingsvoorwaarden voor het wervingsexamen van groentechnicus (vb. boswachter) ingericht door het Vast Wervingssekretariaat.

De lessenreeks richt zich naar bosliefhebbers in het algemeen, bouseigenaars, gemeentelijke groendienst-ambtenaars en kandidaten groentechnicus, en behandelt onderwerpen als natuurbeheer, bosbouwpraktijk, ecologie, houttechnologie en -identificatie, bosbescherming, visstandsbeheer, houtteeltkunde, plantkunde en wetgeving.

Inschrijven is mogelijk door onderstaande strook ingevuld op te sturen naar het Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal
Duboislaan 2

1560 Hoeilaart

en 5.000,- frank inschrijvingsgeld over te maken op rekeningnummer 068-2128471-27 op naam van het Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal met vermelding : inschrijving bosbouwbekwaamheidslessen.

Uiterste inschrijvingsdatum : 31 augustus 1992.

Voor meer informatie kan men zich wenden tot het Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal, tel.nr. 02-657.93.64.

Het kursuspakket "Bosbouwbekwaamheid" wordt uitgegeven door de dienst Waters en Bossen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschappen bestaat uit 14 delen. Deelnemers aan de lessenreeks kunnen deze uitzonderlijk voor 750 frank aanvragen bij de Dienst Waters en Bossen Belliardstraat 14 - 18, 1040 Brussel - Tel.nr. 02-507.30.51

Ondergetekende (Naam en Voornaam) .....

wonende te (adres) .....

wenst zich in te schrijven voor de lessenreeks bosbouwbekwaamheid te Gontrode/Genk (1) en schrijft hiervoor 5.000 frank over op rekeningnr. 068-2128471-27 op naam van het Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal.

(1) schrappen wat niet past.